

XOLID HUSAYNIYNING “THE KITE RUNNER” ASARIDA QAHRAMON TILINING LINGVO-MADANIY XUSUSIYATLARI

Usmonova Zarina Habibovna

Buxoro davlat universiteti Ingliz tilshunosligi

kafedrası katta o‘qituvchisi

Email: z.h.usmonova@buxdu.uz

Razaqova Yodgora

Lingvistika(ingliz tili) mutaxassisligi 1-kurs magistranti

Email: yodgorarazzoqoval@gmail.com

Annotatsiya. Bu tezis Xolid Husayniyning “The Kite Runner” romanidagi qahramonlar tilidagi til-madaniy xususiyatlarning tasvirini o‘rganadi. Romanda til nafaqat kommunikativ vosita, balki madaniy o‘ziga xoslik, ijtimoiy ierarxiya, etnik bo‘linish va hissiy ifoda tashuvchisi sifatida ham ishlaydi. Dari, pushtu, islomiy iboralar va afg‘on madaniy manbalarini ingliz rivoyatiga qo‘shib, Husayniy afg‘on jamiyatining haqiqiy tasvirini yaratadi. Tadqiqot ikki til almashtirish (code-switching), madaniy jihatdan belgilangan lug‘at, idiomatik iboralar va nutq naqshlari qahramonlarning ijtimoiy mavqei, etnik kelib chiqishi va psixologik holatini qanday aks ettirishini tahlil qiladi. Tadqiqot shuni ko‘rsatadiki, lingvo-madaniy elementlar xarakter rivojlanishiga, tematik chuqurlikka va afg‘on madaniy merosini tasvirlashga sezilarli hissa qo‘shadi. Tezisdagi lingvo-madaniy va sotsiolingvistik yondashuvlarga asoslangan sifatli matn tahlili qo‘llaniladi.

Kalit so'zlar: lingvo-madaniy xususiyatlar, gibrid til, ikki til almashinuvi (code-switching), madaniy o‘ziga xoslik, sotsiolingvistika.

Abstract: This thesis examines the depiction of lingua-cultural features in the characters’ language in Khaled Hosseini’s novel “The Kite Runner”. Language in the book serves not merely as a communicative tool but as a carrier of cultural identity, social hierarchy, ethnic division, and emotional expression. By integrating Dari, Pashto, Islamic expressions, and Afghan cultural references into English narration, Hosseini constructs an authentic representation of Afghan society. The study analyzes how code-switching, culturally marked vocabulary, honorifics, idiomatic expressions, and speech patterns reflect characters’ social status, ethnic background, and psychological states. The research demonstrates that the lingua-cultural elements significantly contribute to character development, thematic depth, and the portrayal of Afghan cultural heritage. The thesis applies a qualitative textual analysis based on lingua-cultural and sociolinguistic approaches.

Keywords: lingua-cultural features, hybrid language, code-switching, cultural identity, sociolinguistics.

Kirish. Til va madaniyat ajralmas hodisadir, chunki til - xalqning madaniy qadriyatlari, an'analari, ijtimoiy normalari va umumiy xotirasini aks ettiradi. Adabiy asarlarda mualliflar ko'pincha madaniy o'ziga xoslikni yaratish va personajlarning shaxsiyatini ochish uchun til xususiyatlaridan foydalanadilar. Xolid Husayniyning "The Kite Runner" (2003) asari G'arbdan tashqari madaniyatni tasvirlash uchun ingliz tilidagi badiiy adabiyotda til-madaniy elementlar qanday ishlashiga yorqin misol bo'lib xizmat qiladi.

Asosan Afg'onistonda, keyinroq esa Qo'shma Shtatlarda bo'lib o'tadigan "The Kite Runner" asari afg'on jamiyatini siyosiy to'ntarishlardan oldin va keyingi hayotini tasvirlaydi. O'zi afg'on-amerikalik yozuvchi Husayniy ingliz rivoyatiga afg'on til va madaniy unsurlarini birlashtirib, gibril til makonini yaratadi. Ushbu uslub o'quvchilarga afg'on madaniyatining o'ziga xosligini saqlab qolish bilan tanishish imkonini beradi.

Ushbu tezisning maqsadi qahramonlar tilida lingvo-madaniy xususiyatlar qanday tasvirlanganligini va bu xususiyatlar personaj tasviri va tematik rivojlanishiga qanday hissa qo'shishini o'rganishdir.

Lingvo-madaniyatshunoslik til va madaniy ma'no o'rtasidagi o'zaro ta'sirga urg'u beradi. Bu yondashuvga ko'ra, so'z, ibora, nutq tuzilmasi kabi til birliklari madaniy tushunchalarni o'zida mujassamlashtiradi.

Sotsiolingvistika tilning sinf, etnik kelib chiqishi, yoshi va hokimiyat munosabatlari kabi ijtimoiy omillarga qarab o'zgarishini o'rganib, tahlilga qo'shimcha hissa qo'shadi.

Romandagi eng ko'zga ko'ringan til-madaniy xususiyatlardan biri inglizcha rivoyatda afg'oncha so'z va iboralarning qo'llanishidir. Husayniy ko'pincha dari va pushtu tillarida bobo, jan, inshoolloh, naan, xastegari va hazara kabi atamalarni o'z asarida qo'llagan.

Masalan, baba so'zi "ota"dan ko'proq narsani anglatadi; u afg'on patriarxal madaniyatida obro', hurmat va hissiy tuyg'uni bildiradi.

Roman davomida Alloh-u-akbar, inshoolloh kabi islomiy iboralar uchraydi.

"“Some day, Inshallah, you will be a great writer,” Hassan said.”¹⁰ Bu iboralar qahramonlarning dunyoqarashi va axloqiy asoslarini aks ettiradi. Hatto ochiq diniy bo'lmagan qahramonlar ham dinning kundalik tilga chuqur integratsiyalashganligini ko'rsatadigan bunday iboralarni ishlatishadi.

Bu iboralar, shuningdek, afg'on va g'arb sharoitlari o'rtasidagi ziddiyatlarni ham ko'rsatadi. Qahramonlar Qo'shma Shtatlarga ko'chib o'tganda, bunday iboralarning kamayishi madaniy o'zgarish va o'ziga xoslik to'qnashuvini anglatadi.

Asardagi qahramon Amir tili uning ichki ziddiyatini va rivojlanayotgan shaxsini aks ettiradi. Afg'onistonda bolaligida uning nutqi afg'on madaniyatiga oid ma'lumotlarni o'z ichiga oladi, Amerikada katta bo'lganida esa uning tili

¹⁰ Hosseini, K. The Kite Runner. New York: Riverhead Books, 2003. – P. 27.

g'arbiylashgan. Ushbu lingvistik siljish uning o'tmishidan hissiy masofasini aks ettiradi.

Asarda Hasanning tili sodda, samimiy va hissiyotli. Uning "For you a thousand times over"¹¹ degan takroriy iborasi afg'onlarning sadoqat timsollarini o'zida mujassam etgan. Til nuqtai nazaridan, Hasan axloqiy poklik va madaniy davomiylikni ifodalaydi.

Babaning nutqi obro'li, to'g'ridan-to'g'ri va ko'pincha hissiy jihatdan cheklangan. Uning lingvistik uslubi an'anaviy erkaklik va patriarxal qadriyatlarni aks ettiradi. Uning mehr-muhabbatni og'zaki ifoda etishni istamasligi hissiy ifoda etish bilan bog'liq madaniy me'yorlarni ko'rsatadi.

Bu tezis "The Kite Runner" asarida til-madaniy xususiyatlar hal qiluvchi rol o'ynashini ko'rsatdi. Husayniyning afg'on til elementlaridan strategik foydalanishi xarakter tasvirini boyitadi, madaniy o'ziga xoslikni oshiradi va tematik murakkablikni chuqurlashtiradi. Til madaniyatlar o'rtasida ko'prik vazifasini o'taydi va o'quvchilarga afg'on jamiyati bilan o'z o'ziga xosligini saqlab qolish imkonini beradi.

Til-madaniy xususiyatlarning tasviri nafaqat ijtimoiy voqelikni aks ettiradi, balki o'zlikni, kuchni va qutqarishni o'rganish uchun hikoya qiluvchi vosita bo'lib xizmat qiladi. Shunday ekan, "The Kite Runner" romanidagi til nafaqat stilistik, balki romanning mazmuniga asoslanib tuzilgan.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR

1. Baker, M. (2011). In other words: A coursebook on translation (2nd ed.). Routledge.
2. Hosseini, K. The Kite Runner. New York: Riverhead Books, 2003. – P. 27, 58.
3. Hall, S. (1990). Cultural identity and diaspora. In J. Rutherford (Ed.), Identity: Community, culture, difference (pp. 222–237). Lawrence & Wishart.
4. Kramsch, C. (1998). Language and culture. Oxford University Press.
5. Risager, K. (2006). Language and culture: Global flows and local complexity. Multilingual Matters.
6. . Rakhmatova, M. (2016). DISCUSSION ON VALUES, CULTURE, AND LANGUAGES. In International Scientific and Practical Conference World science (Vol. 2, No. 11, pp. 40-42). ROST. <https://www.elibrary.ru/item.asp?id=27198684>
7. Habibovna, U. Z. (2022). The Implementing Author's Vivid Speculation of the Technologically Advanced Era in the "I Robot" By Isacc Asimov. Eurasian Research Bulletin, 7, 63-65.

¹¹ Hosseini, K. The Kite Runner. New York: Riverhead Books, 2003. – P. 58.

8. Habibovna, U. Z. (2025). REALIAS AND UNIVERSALIAS IN TRANSLATION OF ENGLISH SI-FI. AMERICAN JOURNAL OF EDUCATION AND LEARNING, 3(2), 633-639.

9. Habibovna, U. Z. (2024). THE USAGE OF TOPONYMS WITH LINGUACULTURAL FEATURES IN THE WORK OF "A ROSE FOR EMILY" BY WILLIAM FAULKNER. SUSTAINABILITY OF EDUCATION, SOCIO-ECONOMIC SCIENCE THEORY, 3(25), 94-97.

10. Usmonova, Z. (2024). THE MAIN FEATURES OF STYLISTIC DEVICE IN DESCRIBING PLACES IN THE STORY OF A ROSE FOR EMILY. FORMATION OF PSYCHOLOGY AND PEDAGOGY AS INTERDISCIPLINARY SCIENCES, 3(35), 211-215.

11. Usmonova, Z. H. (2021). The peculiarity of fantastic works (on the example of the works of Ray Bradbury, Isaac Asimov and Stephen King). European Scholar Journal, 2 (4), 499-503.